

GUNNAR HAMBRAEUS:

Svensk industripolitik

Ingenjörsvetenskapsakademien har de senaste åren arbetat med frågan hur det svenska näringslivet skall kunna stärkas och utvecklas. Chefen för IVA, professor Gunnar Hambraeus, presenterar en rad konkreta förslag till förbättringar. Han understryker bl a att industrins insatser för FoU — forskning och utveckling — måste stärkas kraftigt. Sverige intar i dag en ledande ställning på många punkter på den tekniska och industriella världsmarknaden. Om denna skall kunna vidmakthållas måste vi utbilda naturvetare, tekniker och ekonomer av hög kvalitet. Genom att strukturrationalisera högskolorna kan man skapa större, slagkraftiga och specialiserade enheter som kan erbjuda en sådan utbildning. Industripolitiken måste beakta fler frågor än de som nu behandlas inom industridepartementet, så t ex utbildning, sociallagstiftning, utrikeshandel, skattepolitik och energiförsörjning. På sikt borde industridepartementet kunna frigöras från handläggningen av stödärenden och ägna sig mer åt långsiktiga uppgifter.

Sommaren 1979 lade Ingenjörsvetenskapsakademien IVA fram sin utredning Kunskap och konkurrenskraft. Arbetet med frågan hur det svenska näringslivet skall kunna stärkas och utvecklas har fortsatt inom akademien. I februari presenterade en grupp inom IVA en rapport innehållande synpunkter på den svenska industripolitiken. Den var bl a avsedd som ett bidrag till det material som sammanställdes inom industridepartementet för 1981 års industripolitiska proposition.

I IVAs industripolitiska teser fastslås att svenskt näringsliv måste utvecklas på grundval av frihandel och internationell arbetsfördelning. Detta ställer hårda men stimulerande villkor för svenskt tekniskt och industriellt nyskapande.

Omvärlden ändras ständigt, men Sveriges förmåga att anpassa sig till förändringarna minskar. Näringslivets flexibilitet måste ökas för att möjligheterna till utveckling inte skall gå oss förbi. De trögheter som hindrar flexibiliteten måste studeras och i görligaste mån upplösas. Det rör sig om ett stort antal problem avseende institutionella hinder som uppkommit genom den utformning lagstiftning m m fått på områden som arbetsmarknad, social omsorg, ekonomisk politik och skattepolitik.

Avspaningen av det vetenskapliga, tekniska och industriella skeendet måste förstärkas så att vi tidigt upptäcker nya hot och möjligheter. Avspaningen måste kombineras med analys av konsekvenser av skilda utvecklingsalternativ. Därmed kan man skapa en framförhållning som kan

omsättas i en handlingsberedskap inför omställningsproblemen.

En psykologisk förändringsberedskap måste skapas så att samhälle, institutioner, företag och individer uppfattar förändringar som något naturligt och positivt. En kunskapsberedskap måste skapas genom en bred FoU-insats och en ökad insats för en internationellt sett högkvalitativ utbildning av naturvetare, tekniker och ekonomer.

Industrieförnyelse är en långsm process. Även om den kan göras snabbare, kommer nu verksamma företag att för lång tid framåt svara för den övervägande delen av industrins produktion och export. Teknikskapandet inom dessa måste stärkas.

IVA tar avstånd från generella dödsdomar som har uttalats över vissa industribranscher. Där finns stora resurser bl a i form av hög kompetens som måste tas tillvara. Betydande segment kan göras konkurrenskraftiga. Andra delar kräver strukturförändringar.

Mångfacetterad industripolitik

Industripolitiken bör vara långsiktig. Den skall ge en stabil bakgrund och god miljö för en kraftfull industriutveckling. En industripolitik måste beakta mer än de frågor som behandlas inom industridepartementet. Sådana är tex: utbildning, skapande av ny kunskap genom forskning, avspaning av kunskapsfronten, social lagstiftning, arbetsmarknadsfrågor, utrikeshandel, säkerhetspolitik, ekonomisk politik, skattepolitik m m.

Åtgärderna inom dessa skilda områden måste bringas i samklang. Detta är primärt en uppgift för den samlade regeringen och riksdagen. I en översyn av de centrala industripolitiska organens uppgifter och arbetsfördelning bör man bli överväga att överföra industridepartementets handläggning av stödärenden till verk och myndigheter. Därmed skulle departementets resurser frigöras för mer långsiktigt inriktade uppgifter.

Industripolitiken måste innefatta statens del av ansvaret för industrins försörjning med energi och basråvaror långsiktigt och till konkurrenskraftiga priser.

Utbildningen

Skolans kunskapsförmedlande och kunskapsutvecklande uppgift måste återfå högsta prioritet och dess effektivitet måste höjas. Framför allt måste skoltiden utnyttjas bättre. Brister i skolans kunskapsförmedling drabbar hårdast de lågpresterande eleverna. De minskar även rent allmänt Sveriges möjligheter att driva ett framgångsrikt näringsliv.

Många högskoleinstitutioner är idag för små, otillräckligt bemannade eller svagt utrustade för en god FoU-insats. Högskolorna bör strukturrationaliseras så att slagkraftiga enheter skapas, var och en specialiserad med avseende på kompetens, omfång och utrustning. Vetenskapligt ledande institutioner måste löpande förses med modern apparatur. Institutionerna måste i ökad utsträckning gemensamt anskaffa och driva dyrbar utrustning.

En fungerande arbetsmarknad, såväl

statlig som privat, för forskarutbildade är ett villkor för att ungdomen skall söka sig till forskarbanan. Kontakten mellan högskolorna och näringslivet måste öka. Kompetenskraven för högre statliga befattningar måste också ses över och industrin stimuleras att anställa kvalificerade individer med forskarutbildning.

Forskning och utveckling

Svensk FoU såväl vid högskolor som inom industrin måste bygga ut sina kontakter med utlandet. Ett starkt ökat deltagande i bilaterala och multilaterala seminarier, symposier och konferenser, liksom samverkan i direkta projekt och deltagande i FoU-samarbete utomlands bör komma till stånd. På motsvarande sätt bör ett ökat antal kvalificerade utländska gästforskare beredas tillfälle att deltaga i svensk FoU.

Företaget har genom sitt ansvar för företagets bestånd och utveckling de bästa förutsättningarna att uppfånga och värdera signaler från marknaden och övrig omvärld ifråga om efterfrågan och behov. Den större delen av den tekniska utvecklingen måste därför styras av företagen själva. Ställföreträdande beslut i ej primäransvariga anslags- och låneförmedlande organ är mindre effektiva och mer riskfyllda.

Företagens FoU har fyra funktioner: den är ett instrument för avspaning av hot och möjligheter, den ökar kompetensen för förvärv och införande av ny teknik utifrån, den utvecklar befintliga produkter och produktionsteknik och den frambringar

nya produkter och processer. Industripolitiken måste stärka företagens FoU-insatser genom huvudsakligen generella åtgärder. Ett exempel på sådana är de generella FoU-avdragen vid företagsbeskattningen.

Investeringar i FoU och marknadsföring måste skattemässigt jämföras med investeringar i utrustningar och anläggningar, tex genom införande av immateriella investeringsfonder.

Svensk industris konkurrenskraft bygger i hög grad på medarbetarnas kunskap, skicklighet, duglighet och engagemang. Åtgärder för att utveckla och uppmuntra dessa kvaliteter bland såväl industrins nuvarande medarbetare som hos ungdomen är ytterst angelägna.

Innovationstakten i Sverige är fortfarande hög. Vårt land intar idag även en ledande position på ett överraskande stort antal punkter på den tekniska och industriella världsmarknaden. Detta är en starkt positiv faktor och en resurs som landets industripolitik skall räkna med och systematiskt stärka och utnyttja.

Industriella utvecklingsprojekt som lovar en hög avkastning och en kort återbetalningstid lider ej brist på pengar. För mer långsiktig och grundläggande FoU och uthålligt arbete på större projekt är medelbristen påfallande. Utvecklingsverksamhet kräver mångfaldiga resurser jämfört med FoU-verksamhet. Kapitalförsörjningen för utvecklingsledet måste stärkas.

Önskvärda förbättringar

När innovationer eller uppfinningar blir produkter och börjar marknadsföras kom-

mer nystartade företag ofta i ett kritiskt skede. Ekonomiskt stöd då är en förutsättning för företagets fortlevnad. Företagens kapitalförsörjning måste därför underlättas under denna period.

Bildandet av nya teknikintensiva företag och företagskombinationer måste underlättas genom att lämpliga incitament skapas. Det gäller helt nya innovationsföretag, avknoppningar av existerande företag samt sammanförande av delar från två eller flera företag kring speciell teknik, eventuellt med statlig medverkan.

De svenska underleverantörerna till storindustrin har en svår ställning. Bl a är serielängden i den begränsade produktionsvolymen ett problem när de skall konkurrera med utländsk komponentindustri. Underleverantörernas teknik- och kompetensutveckling bör stimuleras och deras produktionsvolym ökas tex genom marknadsföring på utlandet.

Utvecklingsbolag, inrättade i samverkan mellan näringslivet och bankerna, skulle väl komplettera de statliga formerna för kapitalförsörjning till utveckling av kvalificerade innovationer. Staten kan bidra tex via ett statens finansieringsorgan och ställa lån och lånegarantier till utvecklingsbolagens förfogande.

De regionala utvecklingsfondernas villkor vid lån till innovativa, nystartade företag är mycket oförmånliga. Detta gäller delvis även STUs utvecklingslån. Bestämmelserna måste mildras.

Staten och kommunerna kan starkt stimulera teknikutvecklingen i industrin genom en kompetent, konsekvent och uthåll-

lig teknikupphandling omfattande såväl utveckling som produktion. Försvaret och affärsverken har varit föregångare och bör ges möjligheter att fortsätta med detta. Kommunerna är stora upphandlare av kapitalvaror och bör utveckla teknikupphandlingens möjligheter. Stora rationaliseringsvinster står här att hämta.

Kontakten med utlandet

Nyskapande av teknik måste stimuleras och import av god ny teknik bör uppmuntras. Den övervägande delen av ny teknik inom svensk industri måste komma från utlandet. En skicklig upphandling baserad på en bred allmänteknisk kompetens är en viktig förutsättning för att teknik förvärvad från utlandet skall ge svensk industri internationell konkurrenskraft.

Tekniköverföring över gränserna bygger mycket på personliga kontakter. Framstående företrädare för utländsk förvaltning och industri bör inbjudas till Sverige-besök för att dela med sig av kunskap och lära känna Sverige. Hinder för framstående utländska tekniker och vetenskapsmän att arbeta i Sverige bör undanröjas.

Den svenska offentliga utlandsrepresentationen bör utnyttjas för att ge ytterligare bidrag till att stärka en långsiktig teknisk, ekonomisk och industriell samverkan mellan olika länder. Förbindelser med utlandet måste förstärkas genom personliga kontaktnät.

Industrins utveckling styrs väsentligen av dess marknader. Långsiktig marknads-

utveckling nationellt, branschvis och företagsvis måste förstärkas. Staten bör bidra till detta genom direkta exportfrämjande insatser samt genom stipendier, skatte-regler, kontaktprogram mm som uppmuntrar svensk industri till engagemang och arbete utomlands.

Exportkrediter och stöd till projektexport måste kunna ges även till företag som samarbetar med utländska företag i olika konstellationer även om det svenska företaget svarar för en mindre del av projektet.

Det finns en betydande teknisk dynamik i det svenska samhället och dess näringspolitik. Denna kan lösgöras och utvecklas genom en framsynt industripolitik. Därmed kan skapas ny sysselsättning, nya exportmöjligheter och en god regional utveckling.

Dessa teser har framlagts som ett underlag för en fortsatt diskussion men också som en uppmaning till praktiskt handlande såväl inom näringslivet som i regering och riksdag.

ÅRSSAMMANKOMST

Föreningen Svensk Tidskrifts Vänners årssammankomst

torsdagen den 14 maj 1981 kl 18.15
Läkarsällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10,
Stockholm

- Redogörelse för Svensk Tidskrifts verksamhet
- Middag
- Statssekreterare Mats Svegfors:
Byråkrati – ett hot mot välfärden

Anmälan per telefon **08/67 59 55**